

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIFNA AF

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRSTA BANDET

Ö LANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AF

SVEN SÖDERBERG OCH ERIK BRATE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1900—1906
[111410]

32. Runstens socken.

Pl. XIX. Fig. 32.

Litteratur: Frigelius, Handskr. saml. på Kalmar stiftsbibliotek. — Ahlgqvist, *Ölands historia och beskrifning* I: 44.

Frigelius gifver »en afritning på en Runsten, som skall hafva stått i Runsten sockn på Öland, förmodligen af them, som stå vid Biärby broar, hvilken afritning Sal. Kyrkioherden Jacob Spink¹ gifvit, men stenen vet jag icke, om han nu finnes.»

Enligt Spinks teckning har inskriften varit följande:

ᛘᛁᚦᚠ ᛑᚱᚠᛁᚦᚠ ᛑᚱᚠᛁᚦᚠ ᛑᚱᚠᛁᚦᚠ · · · · ᛑ ᚢᚠ ᚢᚠ — ᚢ — ᚢᚠ ᚢᚠ ᚢᚠ

5

10

15

20

25

30

35

»Länsningen torde eljest vara sådan», säger Frigelius, »Otu var ain jarl pah lande — — ha dödde — — s — — sial hans».

Att en runsten funnits som grund till Spinks teckning, förefaller sannolikt, då Spink gjort sin teckning och Frigelius anfört inskriften utan att fullt förstå den och god mening uppkommer genom en obetydlig rättelse af Spinks *ᛏᛁᚠ* till *ᛏᛁᚠ*. Denna runsten har emellertid varit en sen tids härmning af forntidens runstenar, det visar innehållet af inskriften, som afser någon folksägnens höfding, och detsamma framgår af slingans form, som icke liknar de äkta runstenarnes, och af bruket af þ för d.

Sannolikt afses den höfding, som omtalas af Suhm, *Historie af Danmark* (1782) I, s. 356 (och efter honom af Ahlgqvist): »Hiortvar hedde en Jarl paa Öland, han var af Fødsel en Tydsker, og en Sønnesøn af Jarmeriks Søster. Denne Prinds forelskede sig i Skuld Rolfs (krakes) Søster og førte hende bort med hendes god Vilie».

Suhms *Historie af Danmark* utkom antagligen en 100 år senare, än denna runinskrift kan vara ristad, hvilket måste hafva skett under någon af företrädarne till Spink, som säkert afritat stenen, i tanke att det var en äkta runsten. Helt nära Spinks tid kan ristningen icke vara gjord, emedan i så fall hans församlingsbor skulle hafva upplyst om ristningens tillkomst. Omkring 1680 skulle från den synpunkten vara en passande tid, men intet hindrar, att ristningen tillhör ett äldre skede af 1600-talet.

Källan för notisen hos Suhm har jag icke kunnat finna. I första hand härstammar uppgiften säkerligen från Arngrim Jónssons utdrag ur *Skjoldungasagan* (*Rerum Danicarum fragmenta ex vetustissimis Norvegorum commentariis historicis sive mavis Islandorum translata*, 1596), hvarest dess lydelse i öfversättning är följande: »Hiorvard konung på Öland, som utan att rådfråga Rolf hade gift sig med Skuld, dotter till konung Adils i Sverige och

¹ Enligt N. I. Löfgren, Tjänstemän vid Församlingarne och Lärowerken uti Kalmar stift från äldre till närvarande tider, Kalmar 1836, s. 652, var Jacob Spink född i Kalmar 1677, fick Karl XII:s fullmakt på Runstens pastorat, gifven Bender d. 3 dec. 1712, installerades 1714 och dog d. 5 mars 1715. Kykans handlingar sägas vittna, att han varit en ordningsman.

drottning Yrsa, och alltså Rolfs halfsyster på mödernet, anföll han (Rolf krake) också med krig, underkufvade och gjorde honom skattskyldig åt sig». ¹

Arngrim Jónsson gör Hjorvard till konung på Öland, hvarmed han icke särskildt sättes i förbindelse i Rolf Krakes saga, men någon mellanhand mellan Arngrim Jónsson och Suhm måste finnas, som dels ändrat Arngrim Jónssons namnformer Hervardus, Hiorvardus, Hiörvardus till Hiortvar, dels ur uppgiften, att Rolf gjorde honom skattskyldig, slutit, att han borde hafva titeln jarl.

Doc. A. Olrik, Köpenhamn, upplyser mig i bref, att formen *Hiortvar* första gången förekommer hos Hvitfeldt, *Danmarks riges kronike* (1604), och möjligen är skriften för *Hiarthwarus* hos Saxo, från hvilken sannolikt och benämningen »jarl» härstammar, (Saxo, *Gesta Danorum* II, ed. Holder s. 57: Tunc Roluo magni acuminis iuuenem Hiarthwarum nomine . . . Suetie prefectum constituit . . .). Samarbetaren af uppgifterna hos Arngrim Jónsson och Saxo är emellertid fortfarande obekant.

Det synes då högst troligt, att 4—6 **uar** utgjort senare stafvelsen i namnet *Hiortvar* och alltså r. 1—6 hela detta namn. R. 1 har antagligen varit * **h**, i har Spink ej varsnat, 2 ↑ har troligtvis varit ≠ **o** eller **ø**, 3 **n** **u** är fellast för **r** **r**, **t** har blifvit forbisedt; i fråga om en kalksten kan man väl vänta sig dylika felläsningar af en icke sakkunnig undersökare, då sammanhanget icke gaf någon ledning, helst om stället varit svårläst. Eller, mårne **nn** **uu** står för **w**, så att **hio** i **[hio]rtuar** *Hiortvar* saknas?

Runorna 4—6 **uar** kunna alltså icke vara pret. 'var', som man eljest skulle vänta; det verb, som tarfas, måste hafva funnits efter **ølanþe**.

Inskriftens början: »Hiortvar en jarl på Ölande . . . är rytmisk, inskriften torde där-för hafva utgjort ett par värser, och det saknade verbet hafva varit 'fanns', rimmande på »hans» i slutet af andra värsen, som säkerligen skall fullständigas till: Han dödde. Gud hjälpe själ hans'.

Inskriften har alltså förmodligen innehållit följande runor:

*[i] *R[1]N[R] (el. *[i]R↑N[R]) 1H HRR BI *M[1]þt [V1H] *1[n] þþþþt [V1H]
*H[1]B[1] H[1]H *1H

Translitteration: **h[i]ør[t]uar** (el. **[hio]rtuar**) **ain** **iarl** **ba** **ølande** **[fans]** **ha[n]** **dödde**
gud **hialbe** **sial** **hans**

Vid translitterationen har þ återgivits med **d**, emedan ristaren uppenbarligen brukar runan för denna bokstaf. Runan ≠ betyder **ø** i **ølande** och **dödde** och kan ju äfven hafva denna betydelse i namnet, som alltså kan vara att läsa *Hiortvar*. Att det ristats **ain** och icke **en**, torde utgöra ett försök att gifva inskriften ett ålderdomligt utseende.

Transskription: Hjörtvar en jarl på Ölande fanns; han dödde; Gud hjälpe själ hans.

Översättningen sammanfaller i det närmaste med transskriptionen. Formen 'dödde' för »dog» tillhör runstenens tidehvarf, t. ex. Peringskiöld, Mon. Ullerak. (Sthm 1719) s. 324: Konung Biörn på Håga dödde Anno Christi 840.

¹ A. Olrik, Skjoldungasaga i Arngrim Jonssons Udtog i *Aarb. f. nord. Oldkyndighed* 1894, s. 115: Her vardum etiam regem in Eylandia, qui inconsulto Rolphone Sculldam Adilsi regis Sveciae et Yrsæ reginæ filiam, Rolphonisque proinde sororem uterinam duxerat, ob id ipsum bello adortus subegit sibique tributarium reddidit. Prof. L. F. Läffler har gjort mig uppmärksam på detta ställe.

RUNSTENS SOCKEN. ÖL.

32.

